

Še veliko drugega znamenitnega je Komenski napisal. Sloveči jezikoznanec Adelung je 92 spisov tega preučnega moža naštel. Imamo jih pa le 54. Zasluge našega Komenskega v šolskih zadevah so neizrečeno velike. Slava njegovega imena se je razlegala svoje dni in se razlega še dan današnji po vsem omikanem svetu. Njegovo ime je vendar sosebno Neslovanom, po latinskem končaju „Comenius“ bolj znano, in da je bil po rodu Slovan, še celò veliko veliko njegovih spoštovavcov ne vé. Bil je. Narod slovanski smé po tem takem zavoljo tega tako učenega sina posebno ponosen biti.

Obširnejše je popisal njegovo življenje Palacki v časopisu českega muzeja l. 1829. Ti življenjopis je bil tudi v najnovejše česko berilo (čitaci knihu) za vikše latinske šole (nadgimnazij) vzet.

Slovanski popotnik.

Spisuje Fr. Cegnar.

* Pri vasi Premyslenj na Českem na desnem bregu Moldave, kjer so že več starin iz časov paganskih (ajdovskih) Slovanov našli, so zadeli po naznanilu „Praž. Nov.“ unidan na pagansko pokopališe; na več krajih so ležale po tri trupla eno čez drugo; tudi več posod so našli pri ti priliki; nar veči so izročili českemu muzeju.

* Ministerstvo vunanjih zadev je dovolilo marljivemu društvu povestnice jugoslavenske, da smé važne pisma, ki dotičejo zgodovino slavensko, iz c. k. državnega arhiva prepisovati.

* Konec preteklega mesca je žalibog! nehal izhajati slavnoznani česko-slovenski list: „Slovenske pohlady“, kterega neutrudljivi vrednik je bil M. J. Hurban. Le to nas tolaži, da gosp. Hurban, ki je že enkrat umerli časnik k novemu življenju obudil, ga bo skoraj spet.

* Doslej je že 91.500 fl. za národno česko gledišče podpisanih.

* V zakladu šolskih knjig je ravno na svitlo prišel 1. zvezek česke knjige pod naslovom: „Dejepis lidstva k užitku mladeži viših a gimnazialnih tříd“. Ta zvezek obseže starodavno dogodivščino. Ministerstvo uka je to knjigo priporočilo za višji gimnazij. Potem je prišla na svitlo tudi bibliška dogodivščina, ktero je ministerstvo dotičnim ordinariatom poslalo, da bi se v vse ljudske šole vpeljala. Tudi je ministerstvo uka ukazalo, da naj se natisne zemljopis, pisan za tretji razred realke od učitelja Zapa.

* „Zora“ bo prišla — kakor „Bčela“ piše — letos v Zagrebu na svitlo in bo prinesla več s cirilico tiskanih sestavkov.

* Po naznanilu „Bčele“ je poslal ruski pisatelj Palauzov iz Petrograda troje svojih del naši nadopolni slovenski pisateljki gospodični Josepini Turnogradski v znak posebnega spoštovanja.

* Perva česka igra „Paličova dcera“ (hči), ki jo je v gledišu na Dunaji novo osnovana družba igrala, je močno dopadla. Gospodični Lipšer in gospoda Kounsky in Pokorní so se sosebno dobre igravce skazali. Gledišče je bilo polno.

* V Pragi je na svitlo prišla v českem jeziku Tomekova „povestnica austrijskiga cesarstva“; c. k. ministerstvo jo je priporočilo za 6. realni razred in za gimnazij. Tudi v ilirski jezik se je jela predstavljati.

Potovanje po Laškim.

Spisal M. Verné.

22. pismo.

Dragi prijatelj!

V Napoli 12. julia 1847.

10. dan julia sim jo ob enajstih pred poldne po novi Apjevi cesti (Via Appia) iz Rima odrinul. Apjeva cesta je bila v starih časih kraljica vsih cest (Regina viarum). Več ko 300 let pred Kristusom jo je Api Klaudi od Rima do Kapue naredil. Pozneje jo je cesar Trajan od Kapue do Brunduzia zdaljšal.

Malo več ko pol ure od Rima je neka zdravilna voda, ki ji „Acqua Santa“ (sveta voda) pravijo. Nekteri jo poleti le pijejo, drugi se pa tudi koplejo v nji. Poleg ceste je polno razvalin starih grobov in tempeljav, med kterimi se vidi tudi tempeljček boginje, ki so jo Rimljani žensko srečo „Fortuna muliebris“ imenovali. Pravijo, de ondi ste bile mati in žena Koriolana preprosile, de ni mesta dalje stiskal in nadlegoval.

Eno uro od Rima je viditi nekoliko od ceste na desni veliko razvalin vkup, ki jim „stari Rim“ pravijo, in zastran kterih se prav ne vé, kaj so bile.

Še malo več ko toliko naprej se pride po napetim klancu v Alban. Od tega mesta sim že nekaj povedal. Nekoliko korakov takraj Albana je 24 čevljev visok, štirivoglat grob s peterimi odrasliki. Albančeni pravijo — mende zavolj teh odraslikov — de je grob slavnih Horaciev in Kuriaciev, kar pa gotovo ni, ker Tit Livi piše, de so bili posebej pokopani, vsak na tistem mestu, kjer je umerl. Učeni si zatoraj glave belijo dokazati — nekteri de je Pompejev grob, drugi pa, de je Hetrurški kralj Porsena sina Arunta, ki so mu ga bili Aričiani ubili, tū pokopal.

Potem se gré nazdol v globok jarek, in iz jarka po zlo napetim klancu v Aričio. Zavolj tega težavniga klanca delajo zdaj čez jarek silno velik most, ki ga bodo v dvéh ali treh letih dozidali. Most bo Aričio Albanu potem tako približal, de se bo v hipu sém pa tje, in de Aričia bo le Albanovo predmestje.

Aričia, zdaj malo več ko srednja vas, je silno staro mesto na visoki skali, od kodar se dalječ krog vidi, posebno pa proti jugu čez krasno ravnino na Tirenko morje.

V letu 713 po sozidanji Rima je tudi Horaci tod potoval, ko je namreč Mecenu naproti šel. Mecena je s Kokcejem („missi magnis de rebus uterque legati“) v Brunduziu med Oktavianam in Mark-Antonianam mir delal; in ko je imel nazaj priti, mu je Horaci naproti šel. V Aričii je prenočil, ker pravi:

»Egressum magna me excepit Aricia Roma

Hospicio modico; rhetor comes Heliodorus,

Græcorum longe doctissimus. Inde Forum Appii

Differtum nautis, cauponibus atque malignis«.

Ko bi g. profesor Repič v Ljubljani to bral, kaj ne de bi ga veselilo, de nisim Horacia še popolnoma pozabil, in de še kaj latinščine znam?

Iz Aričie pelje cesta čez zale, z lepim drevjem obrašene gričke v Čintiano (Genzano), prav prijazno mestice z ravnimi prostornimi ulicami.

Nekoliko čez pol ure od Čintiane na desni od ceste proti morji je Čivita Lavinia, nekdanje Lanuvium. Malo dalje je nekdanje Lavinium, mesto, ki ga je bil Enéa ženi Lavinii, Latinovi kraljčini, v čast sozidal; — in še nekoliko dalje vstran so mi kazali ob morji nekdanje Laurentum, kamor je bil Enéa iz Afrike pribrodil. Dan današnji se mu Pratika pravi.

Šest milj, ali malo več ko eno uro, od Čintiane so Veletri na prijaznim hribu. Ob starih časih so to mesto Velitræ imenovali, in bilo je poglavno mesto Volskanov. Griči okrog mesta so polni dobro obde-

lanih vinogradov, kjer se na pritličnih tertah mnogo silno čislana vina prideluje. Mesto šteje do 15.000 duš; nekdanj jih je mende pa še več štel, ker so cesarji Tiberi, Kaligula, Oton in Nerva pogostoma tu stanovali, in okrog mesta krasne pristave imeli.

Ti kraji so bili že v starih časih dobro obdelani, ker je bilo tod okrog, ne dalječ vsaksebi, več mest slavniga imena, namreč na levi prek Sabinskih hribov Kori ali Kora, ki na serditiga Koriolana spominuje; Sulmona, Setium ali Suessa Pometia; in dalje naprej Pryvernum in Mesa; — in na desni prek morja Neptunovo in Antium, ki je imelo z Rimom dolgo časa terd boj.

Iz mesta Veletri se gré nazdol v lepo ravnino; na levi so kamnite gore, na desni pa ravnina velika, de je oči ne obsežejo, polna germovja in lepiga hrastoviga in družiga drevja. Unikraj majhne reke, ki ji Astura pravijo, se pride v Čisterno, ne velik, pa prav prijazen terg (po nekterih nekdanje Tres Tabernæ, kamor so bili kristiani svetimu Pavlu iz Rima naproti prišli. (Act. Apost. XXVIII, 15).

Od Čisterne naprej pelje cesta čez Pontinsko močirje, ki je 24 do 30 milj dolgo, in 6, v nekterih krajih pa tudi čez 12 milj široko. Zavolj močirjeviga puha, ki so ga, desiravno je 40 milj dalječ, se clo v Rimu čutili kakor Plini piše: „Ob putridas exhalationes harum paludum ventum syrophoenicum Romæ sumopere obnoxium volunt nonnulli“ je bilo tod od nekdanj in je še zlo nezdravo. Zatorej so si še nekdanji Rimljani, in pozneje tudi papeži, in zadnjič posebno Pij VI. veliko prizadevali, močirje, kolikor bi se dalo, posušiti. Pij VI. ga je res silno velik kos posušil, kjer se dan-današnji obilo žita prideluje, in kjer se čede po sto in sto glav volov, kónj, ovác in tudi bivolv (Büffel) pasejo, in — vse je knezov Braskiških (Braschi).

Dvé uri od Čisterne se pride v Apjev Terg (Forum Apii), ki ga je bil Horaci „differtum nautis, cauponibus atque malignis“ našel. Pa tudi voda ni bila tu po njegovi misli, ker pravi:

»Hic ego, propter aquam, quod erat deterrima, ventri
Indico bellum, coenantes haud animo æquo
Expectans comites — — — — —

Na večernim robu Pontinskiga močirja je visok Circejski hrib, kjer je bila — kakor pravlica pravi — Circe Odisejeve tovarše očarala in v nekakošne tolste živali spremenila. Če te mika več o tem vediti, beri Homerove pesmi. — Zdaj pravijo hribu zavolj cerkve sv. Feliksa, ki na verhu stoji, „San Felice“.

Novičar iz slovanskih krajev.

Iz Tersta opomni Teržaški časnik z veliko hvalo ondašnjega gimnazia in konecletnega izvestja (programa), v katerem se je gosp. prof. dr. Čižman s spisom nar bolj skazal, v katerem po poti starogerških pravlic sledi staro zgodovino sosebno jadranskega morja; — pohvaljen je tudi spis prof. Foytca o Homeru, kakor tudi prevod prof. Occioni-ta, ki je en del 3. knjige Silia iz latinskega krasno prestavil v taliansko. Prav lepo je g. vodja Vidic vse šolske vesti Teržaškega gimnazia sestavil, na katerem 16 učencov uči redne in izredne nauke; v versti izrednih nauk, katerih uk je učencom le na prosto voljo dan, je tudi francoski in slovenski jezik, kar mora za znamnje veljati, da na Teržaškem gimnazii ni nič učencev slovenskega rodú, ampak da vsi so Taliani, ker je učenje laškega jezika vsacemu zapovedano (obligat); jezik, v katerem se vsi šolski na uki razlagajo, je nemški. Dalje zvémo iz omenjenega izvestja, da teržtvo ondašnji gimnazij krepko podpira, ker mu 1000 fl., za 7. in 8. klas pa celo

5000 fl. vsako leto daruje. Število učencev je pa bilo majhno, ker v vsim skupej jih ni bilo več kot 136.

Iz Vojvodine beremo v Teržaškem časniku od 11. t. m., da je jela austrijska vlada marljivši ozirati se na Bosnjake, ki preganjani in davljeni po Turkih, so pobegnili iz svoje domovine. Bosnjakom nič pa kaj ne dopade pri nas, in ker niso našega podnebja vajeni, jih veliko zbolí. Veči del jih hoče od nas na Horvaško iti; pa kaj bojo tam počeli, ker Horvaški kmet sam revno živi. Serbski časniki, kateri želé, da bi Bosnjaki na Serbskem ostali v pospeh narodskega života in duha, si močno prizadevajo jim izgovoriti preselitev na Horvaško. Berž ko ne se jih bo pa ob vgodni priliki veliko domú vernilo, zakaj Bosnjak, čeravno doma le slabega vajen, na ptujem ni z nobeno rečjo prav zadovoljin.

Iz Ljubljane. V četrtek pride slavní maršal Radecki v Ljubljano, svoj grad pod Turnam ogledat, kteriga okolica pa še ni tako dodelana, da bi že zdaj v njem stanoval. — Preskušnje, katerim se morajo učenci po dokončanim osmim gimnazialnim razredu podvreči, ako hočejo prestopiti v višji šole vseučiliša, so bile letos v Ljubljani oistre; med 22 jih je le 14 srečno prestalo. — Po nar višjim sklepu od 5. t. m. je gosp. Janez Necásek vodja Ljublj. gimnazia izvoljen; gosp. Necásek je bil dosihmal začasni vodja gimnazia Hebškiga na Českim. — Za naravoslovski uk na spodnjih razredih tukajšnjiga gimnazia je izvoljen začasni učenik gosp. Pavšić iz Koroškiga.

Novičar iz mnogih krajev.

Pri Paloti blizo Pešta je sedaj veliko vojaško šotorišče, kamor se je tudi svitli cesar podal in je prišlo mnogo višjih oficirjev iz ptujih dežel. — Po vikšim sklepu bo 1. oktobra nehalo sedanje glavno stavbino vodstvo (Generalbaudirection); za zidanje železnic je določeno posebno vodstvo pod iménam „glavniga vodstva za zidanje železnic“. — Sliši se, da po cesarjevem ukazu mora železnica v Terst v letu 1855 dodelana biti. — Perva med postavami gospodarskih zadev, ki ima razglašena biti, se imenuje postava (red) zastran poslov in delavcov. — Bere se, da postava zastran prenaredbe politiških uredov (kantonskih poglavarstev itd.) bo na dan prišla še le 31. decembra tega leta. — Tudi se sliši, da, potrebam deželá zadostiti, se bojo spet šole za kirurge vpeljale. — Po telegrafnim nannilu iz Dunaja se zvé, da za razpisano državno posojilo se je podpisalo 100 milionov, tedaj 20 milionov več, kakor je bilo razpisano. — Velike kosmate brade so cesarskim urednikom prepovedane, le spodobne podnosne bérke in brado na stranéh lic smejo imeti. — Bere se, da bo državni zakonik jenjal izhajati in da se bojo postave po drugi poti razglasovale. — Cesarska tiskarnica na Dunaji potrebuje neki vsako leto blizo 48.000 skladov (Riess) popirja. — Tergatev v nogradih austrijskih v Grincingu, Nussdorfu itd. ne donaša kaj obilo; novíno prodajajo že po 18 fl. vedro. — Tudi v Hercogovini plesnije grojzdje, in sliši se celó, da so ljudjé zboleli, ki so tako grojzdje zobali. — Na Poznanskim bojo, kolero pregnati, s topovi streljali; tudi v Londonu so tako ravnali, zrak izčistiti. — Visoko slavljani vojvoda Wellington, ki je v vojski pri Waterloo-u Napoleona premagal, je, 83 let star, v Walmer-Kastlu na Angleškem 14. t. m. naglo umrl; 9. t. m. pa rusovski minister Wolhonsky. — Napoleon je nastopil potovanje 14. t. m.; v kantonu Bourgeskim je bil mlačno, v kantonu Neverškim pa z veliko slavo sprejet; škof Neverški je, prihod njegov slovesno praznovati, celó post na kvaterno sredo (15. sept.) preklical.